

य. न. केळकर

‘ एक ऐतिहासिक पोवाडा ’

— प्रा. श. श्री. पुवाणिक

य. न. केळकर

- एक ऐतिहासिक पोवाडा

लेखक

प्रा. श. श्री. पुराणिक

य. न. केळकर जन्मशताब्दिसमारोह समिती प्रकाशन

प्रकाशक

श्री. परशुराम क. जोशी

सदस्य

य.न.केळकर जन्मशताब्दिसमारोह समिती

© श. श्री. पुराणिक

मुद्रक - मुकुंद शंकर दाते

यशवंत मुद्रणालय, पुणे

मूल्य रुपये पन्नास

निवेदन

सुप्रसिद्ध इतिहाससंशोधक कै. य. न. तथा अण्णासाहेब केळकर यांचे इ.स.२००२ हे जन्मशताब्दिवर्ष. अण्णांचा जन्म १९ जुलै, १९०२ रोजी झाला. त्यांचे इतिहासविषयक वाङ्मय विपुल असून ते विद्वन्मान्य झालेले आहे. ऐतिहासिक पोवाडे, वसईची मोहीम, भूतावर भ्रमण, अंधारातील लावण्या, ऐतिहासिक शब्दकोश इ. त्यांचे ग्रंथ आता दुर्मिळ झाल्यासारखे आहेत. पुण्याच्या भारत इतिहास संशोधक मंडळाशी त्यांचा दीर्घकालीन संबंध होता. मंडळाच्या त्रैमासिक अंकातून त्यांचे बरेचसे स्फुट लेखन वेळोवेळी प्रसिद्ध झालेले आहे. पेशवे दप्तरातील ऐतिहासिक कागदपत्रांच्या संशोधन कार्यात रियासतकार सरदेसाई यांना त्यांनी सहकार्य केले होते. त्यांच्या अंगी उत्तम कवित्वशक्ती होती. त्यांचे दोन काव्यसंग्रहही प्रकाशित झालेले आहेत. १३ फेब्रुवारी १९९४ रोजी त्यांचे निधन झाले.

भावी काळात कै. अण्णांची स्मृती कायम राहावी या हेतूने त्यांच्या काही चहात्यांनी भा. इ. सं. मंडळात एक अनीपचारिक सभा आयोजित केली होती. त्या सभेला कै. अण्णांचे ज्येष्ठ सुहृद श्री. नीलकंठ बापू गोडबोले आवर्जून उपस्थित राहिले होते. त्याखेरीज सर्वश्री विनायकराव केळकर (कै.अण्णांचे चिरंजीव) डॉ. श्री. मा. भावे, प्रा. रवींद्र लोणकर, प.क. जोशी, श्री. वि. सहस्रबुद्धे इ. मंडळीही त्या सभेला हजर होते. त्या सभेत कै. अण्णांच्या दुर्मिळ होत चाललेल्या ग्रंथांच्या पुनर्मुद्रणासाठी प्रयत्न करावा, नव्याने प्रसिद्ध होणाऱ्या दर्जेदार ऐतिहासिकविषयक ग्रंथाला कै. अण्णांच्या नावे पुरस्कार द्यावा इ. विचार व्यक्त करण्यात आले. दि. १९ जुलै, २००२ या दिवशी त्यांच्या जन्मशताब्दिवर्षाचा सांगतासमारंभ साजरा करावा असेही त्यावेळी ठरले.

या सर्व उपक्रमांच्या कार्यवाहीसाठी त्या दिवशी "कै. य.न. केळकर जन्मशताब्दिसमारोह समितीची स्थापना करण्यात आली आणि त्या समितीद्वारे निधीसंकलन करायचे ठरले. विशेष गोष्ट अशी की, त्याच सभेत आठ हजार रुपयांच्या देणग्या जाहीर झाल्या. वृत्तपत्रातून यासंबंधी निवेदन प्रसिद्ध करण्यात आले. त्यालाही बऱ्यापैकी प्रतिसाद मिळाला.

मध्यंतरी, दि.१९ जुलै २००१ रोजी कै. अण्णांच्या जन्मशताब्दिवर्षाच्या प्रथम दिनी त्यांच्याच वास्तुमध्ये त्यांचे नातेवाईक आणि काही आसेष्ट जमले होते. त्यावेळी अनेकांनी कै. अण्णांच्या आठवणी कथन केल्या.

सुप्रसिद्ध साहित्यिक प्रा. श. श्री. पुराणिकांचा आणि कै. अण्णांचा अनेक वर्षांचा परिचय होता. त्यांनी कै. अण्णांचे छोटेखानी चरित्र लिहून नुकतेच हातावेगळे केले होते. त्यांच्या अनुमतीने ते प्रकाशित करण्याचे समितीने ठरविले. त्यांच्या सहकार्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत.

शुक्रवार, दि.१९ जुलै २००२ रोजी भा. इ. सं. मंडळात होणाऱ्या जन्मशताब्दिसांगता समारंभात डॉ. अ.रा.कुलकर्णी (निवृत्त इतिहास विभाग प्रमुख, पुणे विद्यापीठ) यांच्या हस्ते प्रा. पुराणिक लिखित "के. य.न. केळकर- एक ऐतिहासिक पोवाडा" पुस्तकाचे प्रकाशन होत आहे. वाचक त्याचे उत्साहाने स्वागत करतील अशी खात्री वाटते.

१६ जुलै, २००२
११४३ सदाशिव पेठ,
पुणे ४११ ०३०

परशुराम क. जोशी
सदस्य
य.न. केळकर जन्मशताब्दिसमारोह समिती

य. न. केळकर - एक ऐतिहासिक पोवाडा

“रम्य ते बालपण !”

यशवंत नरसिंह केळकर यांचा जन्म १९ जुलै १९०२ रोजी झाला. टिळकांचे सहकारी आणि 'केसरी' चे संपादक नरसिंह चिंतामण तथा तात्यासाहेब केळकर यांचे ते सर्वात धाकटे चिरंजीव. केळकरांना म्हणजे यशवंतरावांना काशीनाथ ऊर्फ बापूराव आणि चंद्रा ऊर्फ कमलाबाई अशी दोन मोठी भावंडे होती. केळकरांचे बालपण अतिशय सुखात गेले तो तात्यासाहेबांच्या उत्कर्षाचा काळ होता आणि ज्या गायआळीतल्या घरांत ते राहात होते, त्या घराचा पायगुणही मोठा भाग्याचा होता. घरात आई, आजो, आजोबा, भाऊ, बहीण तर होतेच, पण या व्यतिरिक्त तात्यासाहेबांकडे येणाऱ्या व मुक्कामाला राहाणाऱ्या शेकडो माणसांची ये-जा नित्य असे. त्यामुळे ते मोठे घर सदैव माणसांनी भरलेले आणि गजबजलेले असे. त्यामुळे त्या काळची कितीतरी मोठी माणसे केळकरांना लहानपणीच आपल्या डोळ्यांनी पाहाता आली. त्यांत टिळक होते, शिवरामपंत परांजपे होते, दादासाहेब करंदीकर होते, डॉ. मुंजे होते, लोकनायक अणे होते, गडकरी होते, कोल्हटकर होते.

त्या वेळच्या पुण्यात जन्माला येणे आणि राहाणे, हीच गोष्ट मुळी मोठ्या सुदैवाची होती. त्या लहान गांवात पावलोपावली मोठी माणसे दिसत आणि भेटत होती. गायकवाड वाड्यामध्ये, पुण्याच्या इंग्रज कलेक्टराने, वैतागाने 'पुण्याचा कलेक्टर म्हटलेले - लोकमान्य टिळक' राहात होते, फुटक्या बुरुजापाशी महर्षी अण्णासाहेब पटवर्धन होते. नव्या पुलावर कोनकरांच्या वाड्यांत काळकर्ते शिवरामपंत परांजपे राहात होते. आनंदाश्रमात हरिभाऊ आपटे होते. पुणे हे आजच्याप्रमाणे त्याही वेळी सभांचे गाव म्हणूनच प्रसिद्ध होते. ज्या दिवशी कोठेही सभा नाही असला भाकड दिवस पुण्याच्या पंचागांत शोधूनही सापडणे कठीण होते. गांवात नेहमी सभा-संमेलने, नाटके व गायनांचे कार्यक्रम चालत. टिळक युगांतले ते पुणे म्हणजे महाराष्ट्राच्या राजकीय कर्तृत्वाचा आणि बौद्धिक पराक्रमाचा केवळ कळसाध्याय होता, Bliss it was to be alive then, but to be young was very heaven 'त्यावेळी नुसते जिवंत असणे हाच परमानंद होता. पण तरुण असणे हे तर स्वर्गसुख होते' - असे वर्डस्वर्थने फ्रेंच राज्यक्रांतीच्या उषःकालाबद्दल म्हटले आहे. त्या